

MÚÉRZÉK ÉS A NŐK

ÍRTA:
KAFKA KÁROLY.

PÉCSETT,
NYOMATOTT TAIKS JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1904.

Nagyságos

Erreth János úrnak,

*volt országgyűlési képviselő, a pécsi ügyvédi
kamara elnökének és a szépművészetek lelkes
barátjának,
tisztelete jeléül*

ajánlja

a szerző.

Műérzék és a nők.

HOCK János plébános és országgyűlési képviselő megkísérlette több nagyobb vidéki városban a művészetek -és műérzék mellett hangulatot csinálni, hogy a képzőművészetek iránt érdeklődést keltve, azok támogatását előmozdítsa.

Ezen elismerésre méltó fáradhatlan tevékenységének sikerült is több város lakosságát arra bírni, hogy tárlatokat rendezzen, műegyesületek alakultak és gyűjtemények keletkeztek, csupa oly intézmények, melyek a képzőművészetet szolgálják, a jóízlést fejlesztik és a közművelődést hatalmasan előbbre viszik.

Hock János lelkes szavai nem vesztetnek el nyomtalanul. A kik végighallgatták gyönyörű előadását, bizonyára még most is élvezettel emlékeznek szavainak megnyerő hatására. Kár volna az általa keltett lelkesedést felhasználatlanul hagyni lelohadni.

Fejtegetésével elragadott, felemelt és az eszmevilág birodalmába vitte szárnyaló gondolatainkat. Érezttette érveléseinek meggyőző igazságát, megértette a műértelem fejlesztésének nagy fontosságát, úgy társadalmilag, mint közművelődés tekintetében, kimutatta, hogy a mű-

vészet mily lélekemelőleg nemesítően hat érzelmeinkre, kedélyhangulatunkra, erkölcsi és szellemi életműködésünk összes megnyilatkozásaira, mily döntő befolyást gyakorol elhatározásainkra, a szépnak, igaznak és jónak megbecsülésénél. Igazolta, hogy a művészet nagy hatalom, nemcsak a népek és nemzetek kulturális törekvéseinek előmozdításában, közgazdasági érdekek képviselőjében, – de fontos az egyén szellemi, erkölcsi és lelki életében is, mert csak az által elégíthetjük ki nemesebb becsvágyunkat, melyet magasabb emberi rendeltetésünk elénk szab, csak azzal nyugtatjuk meg önérzetünket, ha alkotó és teremtő képességünk megnyilatkozásával, érvényesítésével közelebb jutunk a tökéletesség fogalmához, az Istenség ismeretéhez.

A szellemi fensőbbiséggel felruházott és érző lélekkel megáldott ember természetszerű kötelessége és legfőbb életfeladata az alkotás, teremtés, a munka.

Munkában, egyedül a munkában érvényesíthetjük szellemi és lelki életünk csodás összhangját, együttműködését. Ezen isteni adományt csak munka útján értékesíthetjük, hasznosíthatjuk a közjó előmozdítására, embertársaink javára, saját előnyünkre, gyönyörűségünkre, boldogságunkra.

Minden munka, melyet sikerrel végezzük, örömet szerez. Képzeltető, hogy a művész nagy munkája mennyi gyönyört okoz, mily büszke önérzettel tölti el a művész öntudatát, ha sikerült szépet alkotni, tökéleteset teremteni. A művész ezen büszke önérzete, édes öröme közös kincsünké lesz, ha elég értelemmel bírunk, hogy azt kellően méltányolhassuk és műbecsét

teljes értékben élvezhetjük, ha megértjük a művész szándékait.

Nézzük, mily kedves örömet szerez a gyermek romlatlan lelkének, midőn játék közben ügyetlen kis kacsójával először sikerül valamelyes kis munkát végezni. Már ezen kis teremtésben is nyilvánul az alkotás ösztöne. Ezen ösztön az emberi korral fejlődvén, izmosodván, az emberben valóságos életszükségletté teszi a munkát és munkálkodást.

Lépten-nyomon találkozunk alkotásokkal, melyek az emberi munka diadalát jelentik. A technika vívmányai, a közhasznú intézmények mindmégannyi művei az emberi elme és az emberi kéz végezte munkájának.

Stättenheim mondja, hogy a munka emeli a nemes embert a polgári rangra. A polgár legszébb erénye a munka.

Valamint minden emberi alkotás-, úgy minden munka nemesítő és képző hatással van az emberi művelődésre, a fejlődésre. Maradandó kellemes hatást, a szívet és lelket megkapó, lelkesedést keltő, meggyőző benyomást, jóleső érzést, örömet azonban csak oly mű képes reánk gyakorolni, mely műbecscsel bír, mely szép formáival, összhangjával, a tökéletesség varázsával meggyőzni képes, hogy a művész ideálját megközelítette, eszméjét tökéletesen megvalósította. Ily mű csakugyan nemesítő és képző hatást gyakorol, mert meggyőz, megbarátkoztat az általa kifejezett eszme igazságáról, fejleszti ízlésünket, tágítja felfogásunkat, szépérzékünknek örömet okoz, buzdít, lelkesít, elragad. Ily mű szemléleténél, élvezeténél oly örömet érzünk, mint mikor egy régi jó ismerősünkkel találko-

zunk, kivel minél tovább foglalkoztunk, annál bensőbbé vált a barátság, annál több jeles tulajdonságát, annál több erényét fedeztük fel, annál jobban meg tudtuk becsülni értékét.

A munkát, mely ezen műbecscsel és képző hatással bíró műveket létesíti, a képzőművészetek, vagy szépművészetek munkájának nevezzük és alkotásai a képzőművészetek alkotásai.

Egy gyári gépezet komplikált szerkezetét, az erőművész mutatványait, a bűvész titokzatos ügyességét megcsodáljuk, de lelkünkre különösebb benyomást mint látványosságok nem gyakorolnak. – A műbecscsel bíró festmény, egy gyönyörű szobor, egy kitűnő színi előadás, jó szónoklat, jeles zenemű, szép ének nem ejt bennünket bámulatba, de gyönyörködtet; hangulatot kelt, jól eső érzést, örömet okoz és műbecséről meggyőz. A művész műve szépségével, a színész alakításával, a szónok gondolatainak igazságával, érveinek erejével és előadásának hevével, a zene összhangjával és hangulatok festésével hat lelkünkre; az megragadja elménket, megismerteti a művész eszményi gondolatát, művészi felfogását és igazolja, hogy a művész akarata eszméjét híven és tökéletesen fejezte ki, meggyőz művészi megnyilatkozásának igaz voltáról, valódiságáról, szuggerálja a rokonérzést, jobb énjének egyéniségének szebb vonását feltárja s magasztosabb, tisztult gondolkozásával megbarátkoztat, megkedveltet! eszméjét velünk.

Abban nyilvánul a képező művészetek szívet, lelket és elmét nemesítő, felemelő, képző hatása.

Hogy ezen hatást kellő mértékben élvezhessük és hasznosíthassuk, szükséges, hogy

érzékünket képezzük, ízlésünket fejlesztjük, hogy műérzékkel rendelkezünk. Ezen műérzék, mely többé-kevésbé velünk született természeti adomány, kétféle módon gyarapíthatjuk.

Képezhetjük ítélő-képességünk gyakorlásával. Meg kell különböztetni tudnunk az igazat, valót, a természetellenestől, a hamistól. Gyermekeknél igen fontos, hogy korán szeretessük meg velük az igazságot és a természetet. Tanulja megbecsülni az igazságot kora ifjúságában a gyermek, legyen felfogása előítélettől ment, elfogulatlan és józan. A másik eszköz, melylyel szépérzékünket gyarapíthatjuk, maga az istenadta természet ezernyi szűz bájaival, csodás összhangjával és ragyogó pompájával.

A természet szépségeinek a szeretete és élvezete nagyban hozzájárul ízlésünk finomításához és műérzékünk fejlődéséhez. Oktassuk gyermekeinket, hogy a természet szépségeiben gyönyörködjenek, figyelmeztessük a természet igéző bájaira és kedveltsük meg velük a természet remek szépségeinek csodálatát.

A fogékony gyermeki lélek, mely a természet szépségei iránt érzékkel bír, azok szemléleténél örömet, élvezet és gyönyört érez, nem zárkozhatik el a valódi szépnél a megbecsülésétől. Abban a helyes műérzék is csakhamar ébred, ízlése javul és kibontakozik műértelme, melylyel nem ritkán mutatkozik a művészi hajlam, mely alkotásra készíteti és azon vágyat gerjeszti, hogy művében az igazság diadalát kifejtse, arra ösztönzi, hogy a szépet igazat és tökéleteset megvalósítsa, vagy legalább megközelítse, hogy újat teremtsen.

A természet remek isteni alkotásaiban látjuk megnyilatkozni az örök igazságot, a valóságot. A képzőművészet nagymestere, első, utoólrhetlen művésze maga az Isten, ki a természetet ezernyi bájaival és ezernyi titkaival megteremtette, – ki kívánja, hogy a természet iskolájában gyakoroljuk magunkat, tökéletesítsük magunkat. Kedve szerint cselekszünk, ha a természet szépségeit tanulmányozzuk és titkait hasznunkra fordítjuk.

Helyesen mondja Vörösmarty:

»A természet örök könyvét forgatni ne szűnjél:
Benne az Istennek képe leírva vagyon.«

Az ó-korban Görögország és Róma, a középkorban Olaszország volt a szépművészetek hazája. Olaszország most is a műkincsek tárháza. Felmerül a kérdés, hogy azon korban miért nem találtunk műremekeket Európa északi részein. Régebben nem léteztek oly tökéletes közlekedési utak és forgalmi eszközök, mint mostanában, tehát a képzőművészetek nem terjeszkedhettek oly gyorsan, mint most, – de főleg azért, mivel Olaszország pazar természeti szépségei inspirálták a művészt, ihletet gerjesztettek, melynek művében kifejezést adott. Végül az olasz reneszánsz korban a katolikus egyház fényes templomainak kiképzéséhez és díszítéséhez bőkezű és hatalmas támogatásával vette igénybe a képzőművészeteket és ezen nagyfokú pártfogásnak köszönhető, hogy a középkorban Olaszországban a szépművészetek virágzásukat érték el.

«Das Schönste sucht er auf den Fluren,
Wo mit er seine Liebe schmükt« – mondja

Schiller. – A természeti benyomások legszebb virágaival csinosítja a művész, ékesíti, díszíti kedvencét, szerelmét, művét. A művész szerelmes alkotásába, szereti művét, miként az anya gyermekét szereti.

Olyan ember, ki a munkában, az alkotásban gyönyörűséget talál, kinek a szép mű örömet és élvezetet okoz, nem lehet gonosz és rosszindulatú. Nem tetszhet neki oly cselekmény, mely ellenkezik a hasznos munkával, mely az alkotást, a teremtést megvalósításában akadályozza, vagy megakasztja, tehát nem bírhat a pusztítás, rombolás vagy megsemmisítés hajlamával.

A törekvő munkás ember nem képes embertársainak szándékosan kárt okozni, még az állatokat és növényeket sem bántalmazza, hogy azoknak ok nélkül ártson. Ellenkezőleg, azon van, hogy segítsen rajtuk, hogy javítson a helyzeten, vagy hogy legalább fenntartsa a jelenlegi állapotot. Igyekszik környezetén segíteni és a viszonyokat úgy alakítani, hogy javuljon a helyzet és kellemessé váljanak az állapotok.

Műérzékkel bíró öntudatos emberek ezen jóindulata kedélyességük által szokott nyilvánulni.

Művésztársaságban rendszerint kitűnő hangulat uralkodik, hangos jókedv járja. E nélkül el sem képzelhető az igazi művész mulatsága, A természet őt nemcsak munkakedvvel, alkotóerővel, de jó kedélyhangulattal is megáldotta, melytől még a nélkülözés és nyomor sem képes megfosztani. Hódol minden vidám élvezetnek és nem ritkán zajos, pezsgő jókedvbe csap át.

A művésztermészet mindenben csak a jót,

a szépet és tökéleteset keresi, ezt igyekszik megvalósítani és érvényesíteni még az élvezetekben is. Elmegy a szélsőségekig anélkül, hogy a jóízlést bánatná vagy szépérzékünket sértené. Mindig öntudatosan cselekszik és indokolni képes tetteit.

Ezen jó tulajdonságai, jellemzik magasabb emberi mivoltát. A fejletlen gyermek vagy az oktalan állat nem bír öntudattal, nem különböztetheti meg a jót és szépet a kevésbbé jótól vagy széptől, nincs szeméremérzéke, sem hiúsága, nem csinosítja magát, nem javít a helyzetén, tehát sem gyakorlati-, sem szépérzékkel nem bírhat.

A művész műérzéke és jóindulata képesíti arra, hogy jó társaságban hangadó szerepre vállalkozzék. A kedélyes hangulatnak híve lévén, azt igyekszik környezetével is megkedveltetni, szellemes és kellemes módon a társaságban terjeszteni.

Igaza van a németnek, midőn mondja:

»Wo man singt, dort lasst euch nieder,
Böse Menschen haben keine Lieder.«

* * *

Minden műalkotásban két dolognak, két sajátosságnak kell kidomborodnia, érvényesülnie, az igazságnak és természetességnek kell, hogy bennfoglaltassék minden műben. Ezek képezik a mű gerincét és vázát, főalkatrészét, velőjét, magvát. Igazság és természetesség nélkül a mű fogyatékos, hiányos, gyarló szemfényvesztés, hiú cifraság, mely nem képes hatni, meggyőzni, gyönyörködtetni, elragadni.

Művészi igazság alatt a gondolat, az eszme igazságát, erejét értjük a maga teljes eredeti-

ségében, közvetlenségében. Ennek kell a műben őszinte kifejezésre jutni. Utánzatok soha sem képesek oly közvetlen hatást elérni, mert nem bírnak az eredeti felfogás igézetével, a természetesség varázsával. A természetesség a legalkalmasabb eszköz arra, hogy a művészi gondolat igazsága híven és hatásosan jusson kifejezésre. A természetesség maga az igazság, megegyezik a valóság fogalmával ...

A szerint, a mint valamely mű kivitelében végrehajtásában a művészi igazság, az eszme, vagy a természetesség nyert túlsúlyt, támadt két művészi irány, az idealisztikus és a naturalisztikus műirány. Amabban az eszme dominál, természetesség csak alárendelt szerepet játszik és csak oly mértékben alkalmaztatik, a mennyiben az eszme kifejezésére, a gondolat megértéséhez szükséges, eszköz a cél eléréséhez. Emebben nem a gondolat diadala, a szép eszme kifejezése a főcél, hanem a természetességnek hű utánzása, leplezetlen módon való feltüntetése, az ellentétek, a szenvedélyek, a botlások mesterkéletlen feltárásával, bemutatásával, a maga kérlelhetlen valójában, miként azt Zola Emil regényeiben találjuk.

Az idealisztikus művészeti irány voltaképen a művészet arisztokráciája, melynek fennhatósága, egise alatt a különböző művészeti iskolák és stílusok keletkeztek, melyekben összefoglalják a művészetek hamisítatlan alapelvei,

Ámde, valamint minden emberi munka az életszükségletekhez, a viszonyokhoz, körülményekhez és a kor igényeihez alkalmazkodik, változik és a szokásoknak s divatnak van alávetve: úgy változik a műízlés is a kor igé-

nyeihez képest az életszükségletnek, a változott felfogásnak és a korszellem törekvéseinek megfelelőleg. A gyáripár fejlődésével, a sokszorosító iparnak magas fokra való emelkedésével alaposan megváltoztak igényeink és életszükségeink. Ma másként élünk, mint a hogy éltek 100 év előtt dédapáink, mások törekvéseink, más a felfogásunk, másként mérjük a mű értékét is.

A mostani praktikus korszellem megkövetelte, hogy az idealisztikus műirány gyakorlatiasabb alapokra fektetessék, hogy megváltozott életmódunkhoz, újabb igényeinkhez alkalmazkodjék, átídomíttassék. Ez az oka, hogy az iparművészet újabb időben különösen nagy átalakuláson ment keresztül. Minthogy pedig az iparművészet a képzőművészeteknek mintegy szurrogátumát képezi, kell, hogy az összes képzőművészetek iránya kölcsönhatásánál fogva szintén megváltozzék.

Minden kornak megvolt az ő saját művészeti iránya, melynek nyomait megtaláljuk az emberi kultúrtörekvéseken. Ha a 17. és 18. század művelődéstörténetét vizsgáljuk, azt találjuk, hogy ezen korban úgy a művészetben, valamint a kulturális törekvésekben bizonyos eszményiség volt az irányadó, a cél. Eszmékért és elvekért küzdött és harcolt az emberiség, eszméket szolgáltak az államférfiak, eszméket hirdettek a művészek, eszmékért lelkesültek a tudósok és szónokok és eszmékért szenvedtek a hősök vértanúi halált. Nem csoda, hogy ezen korban az idealisztikus műirány volt az uralkodó a művészetekben.

Az eszmék ezen harca tetőpontját érte el

a nagy francia forradalomban. Elérkezett azonban a 18. század végén és a 19. század elején I. Napoleon világhódító korszaka, melylyel az eszmék uralma egyszerre romba döntetett.

Az eszmék küzdterére a munka uralma lépett és azzal felszínre került egy újabb törekvés, az önzés és anyagiasság törekvése. Ezzel megadta Napoleon a 19. század kultúrájának és művészetének újabb directíváját.

A társadalomban nagy átalakulások álltak be. Mindinkább tért hódított a jogegyenlőség elve alapján az emberi szabadság jogköre, a helyzetek és az eszmék tisztultak és rendezettebbek lettek.

Az emberi függetlenség és önállóság a létfenntartás versenyére szorította az emberiséget és ezzel jogaiba lépett a túlhajtott vágy anyagi javak szerzéséért, az önzés és anyagiság uralma, mely sietve gázolt keresztül az eszménységen.

Nem lelkesültek többé eszmékért, nemes ideálokért, a munka lázas versenyében haszonlesés, vagyonszerzés, haladás volt a végcél. A munka-elosztás elvének szélesebb körben való alkalmazása folytán nem érvényesíthette munkájában egyéniségét a munkás, öntudatlan gép lett belőle. Nem csoda, ha ily viszonyok között a képzőművészetek színvonala esett, alább ezállt, hogy a művészetek lassanként mesterségekké lettek, létfenntartási és vagyonszerző foglalkozásokká váltak, melyekben a materializmus és a naturalisztikus irány diadalmaskodott.

A napóleoni háborúk visszahatása folytán nagy tespedés állott be a művészetek kultiválásában. A 19. század eleje szűkölködött mű-

vészi eszmékben, a régi sablonokon élőködtek s így tért hódított a viszonyok megváltoztatásával az anyagi ság.

A 19. századot méltán nevezhetjük a haladás, munka nagy századának. E század munkája, mely a természeti erők kiaknázását és biztosítását tűzte ki célul, annyit és akkorát alkotott, hogy alkotásainak értéke felér egy korábbi évezred munkájával, alkotásaival. Ezen lázas, izgalmas munkában elvesztették az emberek a művészetek vezérfonalát, az eszményi szép iránti érzéket, a művészek pedig eszmék hiányában nem lelkesülhettek, hiányzott az inspiráció, az ihlettség.

Ily körülmények között érezték a művészek annak szükségét, hogy a két régi művészi irányt a korszellemnek megfelelően meg kell változtatni és alaposan megindult 3 évtizeddel ezelőtt a reform mozgalom, mely új művészi irányhoz vezetett.

A művész-lelkek tudták, hogy az idealisztikus irány nem felel meg a kor gyakorlati fel fogásának. A művészek függetleníteni óhajtották magukat a régi ideális műirány konventionális sablonjaitól, stíljeitől, önállóság után törekedtek és lehetőleg a korszellem igényeihez kívántak alkalmazkodni. A naturalisztikus irányt sem fogadhatták el feltétlenül, mert féltették általa a műízlés eldurvulását és a művészet elfajulását, elűzését.

De el sem ejthették egészen a naturalisztikus műirányt, mert minden hibái dacára gyakorlatilag jobban beleillett a reális korszellem követelményeibe. Szakítani kellett tehát úgy az egyik, mint a másik műiránnyal különválni

kellett a régi tradíciótól és a művész fantáziájának teljes szabadságot kellett biztosítani, úgy azonban, hogy a kor gyakorlati igényei, a megváltozott felfogás, ízlésmód és a változott világnézetek figyelembe vétnessenek. Új eszméket, új gondolatokat kerestek a művészek, a kivitelben új eljárást követtek, szóval egészen újat, a modern felfogásban teljesen kielégítő igyekeztek alkotni. Ily szellemben indult meg minden művészi téren a nagyszabású reform mozgalom, melynek köszönhetjük egy új művészeti iránynak keletkezését, melyet *secessio* vagy *modern művészet* elnevezése alatt ismerünk.

Ezen modern művészetet, tekintve keletkezésének okait, a stilizált naturalizmusnak, az idealizmus liberalizmusának, vagy a művészet demokráciájának is nevezhetnők.

Az új műírányt a művészet minden ágazatában megtaláljuk. Hangverseny-termekben, színházban, lakosztályainkban épúgy, mint az utcán a hirdető falragaszokon és az újabb műépítményeken, a divatos ruházaton, dísz- és használati tárgyainkon. Mindenütt új alakokat és új eszméket látunk megvalósítva, melyek a modern művészetet hirdetik és a korszellem gyakorlatias felfogását jellemzik. Még az irodalom és a hírlapírás sem térhet ki ezen általános mozgalom elől, mely mindig a célszerűt, praktikus hasznosat, a mellett tetszetős szépet öntudatosan alkalmazni igyekszik.

Hogy mi voltaképen a secessió műírányának a jellege és lényege, azt ma még bajos megmondani. Hazai művészteljesítőnk Zsolnay Vilmos egy alkalommal megkérdezte, hogy mit tart a secessióról következőképp nyilatko-

zott: «A secessió tulajdonképen a művészetek forradalma, melyről még nem tudjuk, hogy miként és hol fog végződni. Lázadás a régi stílek hagyománya ellen. A secessió hasonlít az erjedő musthoz, mely sok piszkot vet a felszínre, zavaros még, forr, melyről nem tudni, hogy minő bor lesz; ha jól kezelik és nem öntenek hozzá vizet; kitűnő bor is válhat belőle.»

A szecessziós műirány tényleg nem állapodott még meg annyira, hogy lényegéből szabályokat levonni, vagy ismertető irányelveket megállapítani lehetne, csak sejtetni engedni néhány fővonását, minő az egyszerűség, melylyel tárgyat kezel. Csekély es jelentéktelen eszközökkel lehető kellemes és nagy hatást kivan elérni, hogy gyakorlati felfogásra valló művészi gondolatnak a kifejezője legyen, a természetes vonásokat fogadta alapelvül.

Spiegel Frigyes budapesti műépítész a magyar iparművészeti közlöny 1897-iki évfolyamában következőt mondja a modern díszítő művészetről:

»Mozog és forrong az egész művészvilág. Egy egész évszázadnak meddőségét és ürességét kell pótolni; meg kell teremteni a legnagyobb haladás századának specifikus művészetét.

Alig pár éve, hogy Angolországban megfűjták a dekoratív művészetek újjászületésének harsonáját és ma már visszhangzik attól az egész világ és sorompóba állnak korunk legkiválóbb művészei, hogy diadalra vigyék az új eszméket. A reneszánsz dicső ideje óta nem volt éhez hasonlóan intenzív mozgalom a képzőművészetek körében. Új iskolák alakulnak a festészetben és a szobrászatban, melyek mind-

egyike új eszméket hoz, újabb meg újabb problémákat old meg és már nincs távol az idő, midőn a még forrongó elemekből ki fog jegecesedni a mai kornak sajátos művészete: a modern művészet, a második reneszánsz.

Egy dolog már ma is bizonyos; az, hogy jövőben a dekoratív művészetet illeti meg az első hely. Nem is lehet az másképp praktikus irányzatú századunkban, mely minden tárgynak célját kutatja, mely nem éri be azzal, hogy a művészet öncél legyen, hanem követeli, hogy a mindennapi élethez alkalmazkodjék. Hogy foglalkozzék mindazon tárgyakkal, melyek bennünket folytonosan környeznek, melyeket mindig látunk, áraszsza be fényével még a legszerényebb ember hajlékát is, értse meg és szeresse azt mindenki olyannyira, hogy életszükséglet legyen, mint a hogy az volt a régi Görögországban és a reneszánsz idő Florencében.

A semmitmondó keretképek és unalmas szobrok nem lesznek többé a művészet arisztokratái, hanem ezeknek is alkalmazkodniuk kell a valódi szépnek a keretébe, melyet csak az összes képzőművészeteknek együttes és egyenrangú közreműködése alkothat meg.«

Leginkább érvényesül a modern művészeti irány az iparművészeiben, mely a képzőművészetek kiegészítő részét képezvén, termékenyítő hatásuk egymásra kölcsönös és mint-hogy az iparművészet részint dísz tárgyak, részint pedig használati, lakásberendezési tárgyak és eszközök előállításával foglalkozik, tehát oly műalkotások, melyek bennünket folytonosan környeznek, melyeket használunk: általánosabb és közvetlenebb hatásúak, mint a képzőművésze-

tek alkotásainak a hatása és mivel az iparművészetben a cél az, hogy a szépet a haszonnal és célszerűvel összeegyeztessük, mi a modern művészet egyik sarkalatos törekvése, következik, hogy a modern művészeti irány az iparművészetben nemcsak létjogosultsággal bír, de tekintve korunk gyakorlatias irányát, kell, hogy jövővel is bírjon.

A modern művészet tulajdonképeni megalapítója William Morris angol költő és művész volt, ki 1863-ban Londonban az első iparművészeti intézetet alapította, mely a modern iparművészet kiindulási pontja volt. – Lásd Dr. Meiler Simon értekezését -a magyar mérnök és építészegylet közlönyének 35. kötet V. füzetét.

Morris sokoldalú tevékenysége és óriási munkaereje megoszlik socialis agitatója, költésze és iparművészete között.

Mint festő a modern művészet eredetét a festészettel kapcsolta össze a menynyiben a díszítéshez hangulatos ornamentikus rajzot és élénk színezést alkalmazott.

Hatalmas socialis érzéke azon meggyőződést érlelte meg benne, hogy a gyári munkások nyomorán csak úgy lehet enyhíteni és segíteni, ha a kevésbé szép gyári munkát ismét a kézi munkával pótoljuk. Ezen eszme arra indította őt, hogy a költészet és a képzőművészetek segítségével az iparművészet regenerálásához fogjon. Összekötötte a költészetet a művészettel, hangulatot keltő hatást igyekezett előidézni alkotásaival, maga nyomta irodalmi műveit saját kézi sajtójával, mihez önrajzolta és maga metszette betűit használta, műveit

maga illusztrálta sőt gyakran maga be is kötötte.

Sokoldalú művészi tevékenysége mellett még volt ideje arra is, hogy eszméi mellett agitáljon és nyilvános felolvasásokat és előadásokat tartson.

Működése óriási módon terjedt az egész művelt világon. A modern művészeti mozgalom, habár sok tekintetben eltért az ő eszméitől, melyek nem voltak minden tekintetben megvalósíthatók, mégis őt ismeri el mesterének és megalapítójának.

A drága kézi munka ugyanis nem volt képes az olcsó gyári munkával versenyezni és nem szoríthatta már ki azt az iparművészetből, – ennél fogva akként kellett elrendezni a gyári munkát., hogy mellette a kézi munka is alkalmazást nyerjen, vagyis, hogy a gyakorlati cél mellett a szép is érvényesülhessen, stilizálni kellett a gyári munkát.

Morris alkotásában az összes iparművészeti ágakat találjuk képviselve. Készített bútorokat, bútorszövetet, tapétákat, mintákat, üveg-, agyag-, fa- és fémárukat. Művei kitűnnek az anyag hatása és valódisága által, tetszetős kecses alakjukkal, az alkalmazott gazdag növénydisz és a hangulatos költői elrendezés által.

Sokan kárhoztatják a modern műírányt. A művészetek elkorcsulását látják benne, rendezetlenséget, ötletszerű szeszélyességet találunk sok modern műtárgyon. Vannak művészek, kik tévesen fogják fel a modern művészet irányelveit, kik azon törekvésükben, hogy minden áron újat produkáljanak, túlzásokra ragadtatják el magukat és nem ritkán vétének a jó

ízlés ellen. Ily alkotás azonban nem bír műbecsrel, nem sikerült és nem modern modorban készült, tehát nem is felel meg a modern műírány igényeinek s kár arra ráfogni, hogy az szecessió mű.

A modern iparművészetben a motívumot a törekvő természettől veszi a művész, azt stilizálja, praktikus igényeinek megfelelően idomitja, csoportosítja, tetszetős alakot ad tárgyának, melynél kerüli a fölösleges anyagnak használatát és csak a helyes szerkezethez okvetlenül szükséges anyag használatára szorítkozik, mellőzi a fölös díszet, a tömeges cifraságot, az imitált, hamis anyagot, az úgynevezett talmi díszet, szóval oly műtárgyat igyekszik előállítani, mely úgy a művészi igényeket, mint a gyakorlati követelményeket kielégíti és e mellett a művészi szabadságnak és a modern életfelfogásnak legyen gyakorlatias kifejezője.

Az iparművészet meghonosítása fontos közgazdasági érdek. Sok pénz vándorol külföldre mű- és dísztárgyakért. Ha hozzáveszünk még, hogy a honi iparművészet fejlődésével terjed és fejlődik házi iparunk is, mely a romlatlan nemzeti ízlés, a nemzeti törekvés kifejezője szokott lenni és a nemzeti stílus megteremtését elősegíti: el kell ismernünk, hogy a hazai iparművészet fejlesztése felette nagy jelentőségű ránk nézve. Ámde az iparművészet fejlődése a többi képzőművészetek fejlődését tételezván fel, szükséges, hogy a képzőművészetek úttörő munkásait, a művészeket nemes törekvésükben támogassuk, hogy műpártolással a hazai művészet ügyét előbbre vigyük.

Hogy megismerjük a különbséget a régi

idealisztikus és a modern műirány között, vonjunk párhuzamot egy francia díszkert és egy angol park között. Amabban az utak egyenes vonalúak, a fák, bokrok, sövények szabályosan megnyesvék, az ösvények és ültetvények szabályos, részarányos mértani alakot képeznek. A lombzat mesterséges fülkéit szobrok, az utak szegélyeit virágagyak díszítik, a szabad tereken szökőkutakat látunk. Itt a természeti szépségek nem érvényesülnek, a hatás mintegy korlátozva, fegyelmezve van az eszményi, mértani alakok, merev szabályok által. Az angol kertben ellenben a természeti szépségeket eredeti alakjukban, csonkítatlanul élvezhetjük. Főszűlyt fektetnek itt az ügyes csoportosításra és helyes elrendezésre, hogy a természetes formák szín- és árnyhatásukkal teljes mértékben juszanak érvényre. A ligetek, az erdőrészetek, a tó, a patak hídjával, a kanyargós ösvények, a gloriettek stb. harmonikus természetességükkel, üde bájukkal kellemesebb, vonzóbb hatásúak, mint a francia modorban elrendezett díszkert, melyet megcsodálunk ugyan, de miután nélkülözi a természet eredeti szépségeit, nem ragad el bennünket, nem érezzük magunkat oly jól, mint a szabad természeti szépségek szemléleténél, mintegy feszélyezve vagyunk a merev, egyenes vonalak és éles szögletet által, melyek a fegyelmezettség, az unalmasság benyomását teszik.

A nem oly régen nálunk is járt Walter Crane angol művész nagyon helyesen bizonyította, hogy a vonalaknak a művészetben beszélő hatásuk van.

A természetben semmi sem állandó. Min-

den változik, fejlődik, halad, érik, majd visszaesik, hanyatlik, hervad és elmúlik. Még a halálban, a megsemmisülésben sincs feltétlen megállapodás. Szemeink, idegzetünk és érzékeink megszokták ezen folytonos mozgást. A természeti erőknek szakadatlan munkálkodása tulajdonképpen az élet, a szünetelés a halál.

Ha a természetnek haladását grafikailag tüntetnők fel, görbe vonalat kapnánk, mely a félkör vagy hajtalék alakjának megfelel, körülbelül olyan vonal, minő a levegőbe röpített rakétának az útja. A természetben az alakok kiképzésében ritkán találunk egyenes vonalat. Miután a természetben az élet sajátosága a mozgás, kell, hogy ezen hely- és alak-változás görbe vonalak által válják szembetűnővé.

Szemeink megszokván a természetnek jellegzetes görbe vonalait, azokat a művészetben és műalkotásokban is szívesebben látjuk, mint az egyenes vonalakat és éles szögleteket.

Az egyenes vonal az elmúlást, tespedést, a nyugalmat jelenti, – a pont a megsemmisülést jelzi, – csak a görbe vonal felel meg természetszerűen az élet jellegének, a mozgásnak. Míg az egyenes vonalak és az éles szögletek ridegen érintenek, hidegen hagynak és untatják a szemlélőt, addig a görbe vonalak kellemes, élénk és vonzó benyomást tesznek, mert összhangban állanak az élet elvével, az örökös szabad mozgással, azaz a szabadság fogalmával.

Szépen látjuk alkalmazva a görbe vonalat remek székesegyházunk architektúráján, melyen mint a román bazilika stíljében épült templomon, a félkör ív alakja van a boltozatokon

kiképezve, mi eleven, élénk hatású és az élet múlandóságára emlékeztet. A mennyezet bazilika-szerűen lapos és vízszintes. Ez látszólag ellentétben áll a román stíl köríves jellegével és tényleg ellensúlyozza a köríves boltozatok hatását és nyomott hangulatot kelt. A lapos mennyezet-elrendezést azonban a bazilika jellege megkívánja, de indokoltá teszi a hiányos világítás is, a mennyiben a mennyezet dekoratív kiképzése lapos mennyezeten jobban volt érvényesíthető. Itt a lapos mennyezet egyenes vonalai a nyugalmat és elmúlást jelentik és mintegy figyelmeztetik a hívőket, hogy odafenn Isten előtt egyenlők vagyunk, az élet végcélja mindent kiegyenlít, megnivellál.

Vegyük vizsgálat alá a divatos lakásberendezést, a szobabútorokat. Itt is megtaláljuk a görbe vonalat a bárók, rokokó, reneszánsz és a modern angol stíliú bútorokon. Ellenben a néhány évtizeddel ezelőtt divatossá vált ó német stíliú bútorokon az indokolatlan építészeti tagozás mellett megtaláljuk az egyenes vonalat, egyenes éleket és éles szögleteket az erős párkányzatokon, mely a bútornak otromba nehézkés alakot ad, ellenkezik gyakorlatias rendeltetésével, nem tetszős, nem szép, – ridegen és hidegen hat.

Színházak építő-művészeti kiképzésénél szintén ajánlatosabb az olasz reneszánsz és barokstíli, mint a nyugodt hatású ó-görög stíliusok, mint a jóniai, doriai és korintusi stílius alkalmazása, mely utóbbi stíliusok egyenes vonalak és éles szögletekkel képeztetvén, inkább múzeumok, mauzóleumok és templomok építésénél alkalmazandók komoly jellegüknél fogva.

E tekintetben a pécsi színház külső architektúrája szerencsésebb és rendeltetése jellegének sokkal megfelelőbb, mint a Helmer és Feiner híres bécsi cég által épített magyar színházak, melyek görög stílusban épültek.

Valamint a vonalaknak, úgy a színeknek is van nyelvük, beszélő tehetségük, jelentőségük. Azokkal is ki lehet fejezni érzelmeket és hangulatot, azokkal is lehet hatásokat elérni. Az egyik színt rikítónak, lármásnak, élénknek találjuk, a másikat tompának, hidegnek, komornak tartjuk. A vörös szín az öröm színe, a kék a bánat színe, a fekete gyászt, a zöld reményt jelent, a fehér az ártatlanságot jelenti. Ezek bár átvitt fogalmak, mégis azt igazolják, hogy a színeknek van hangulatot kifejező hatásuk. A színek összhangjának ismét lehet kellemes, nyugodt, meleg, vonzó hatásuk, de lehet nyugtalanító, mozgalmas, lármás hatásuk, mi mindig a színek összetételétől, összeválogatásától, a világítás és árnyékolás minőségétől függ.

A színhatás a festőművészetben és a dekoratív díszítésnél nagy jelentőségű. Ezt jól tudják a nők, kiknél a színérzék különösen ki van fejlődve. Nagyon jól meg tudják válogatni öltözékük színét, alakját, hogy a ruha jól álljon és szépet mutasson. Lakószobáik díszítésénél, egyes kézimunkák készítésénél szintén finom színérzékükről tesznek tanúságot, mindenütt összhangot és kellemes színhatást igyekezvén létrehozni, elérni.

* * *

Szemünkre vetik, hogy nincsen műérzékünk, nem érdeklődünk a művészetek iránt, nem pártoljuk a művészetet. El kell ismernünk,

hogy e téren tényleg elmaradtunk a többi kultur államok népeivel szemben. Műemlékekkel nem rendelkezünk, számot tevő alkotásokkal sem dicsekedhetünk, a mink van. az is jobbra idegen szerű. Ideje, hogy a százados mulasztást ezen a téren mielőbb pótoljuk. Némi vigasztalásul szolgáljon, hogy a műpártolás körüli elmaradottságunknak okát nem szabad a magyar nép természeti képességeinek fogyatékosságában keresnünk, hanem azon szomorú tényben, hogy az ország három évszázadon át a nyugot-európai kultúrának védőbástyáját képezte, népe folytonos harcban élt a törökök fenyegető hatalmával, nem fejleszthette ezen idő alatt nemzeti kultúráját, nem tarthatott lépést a nyugot-európai népek művelődésével, tehát nem fejlődhetett műértelme sem.

Az öntudatos műértelem fejleszthető nevelés által és szemléleti úton, múzeumok és gyűjtemények létesítésével. A nevelésre első sorban az anyák hivatvák, kiknek legszebb kötelességük közé tartozik, hogy a zsenge gyermekbe a szépnek, igaznak és helyesnek szeretetét beleoltsák és fogékonyvá tegyék leiküket a nemesebb érzelmekért való lelkesedésre. Ezen lelkesedést, a szépnek ezen szeretetét gondosan kell ápolniok a gyermek szívében, melyből csakhamar a nemesebb indulatok fakadnak, melyek legyőzik és elnyomják a durva indulatokat, a rontani, pusztítani és megsemmisíteni készítő ösztönöket. A gyermek megtanulja becsülni a jó munka értékét s ezzel felébred benne a műérzék is, mi a műértelemhez vezetheti.

Rajzoktatással, nevezetesen a díszítményi

rajz rendszeres oktatásával és gyakorlásával bizonyos fokig fejleszthetjük a jó ízlést, a szép-érzékét, mi a műérzékét gyarapítja, de ritkábban vezet műértelemhez, ha az anyai nevelés nem vetette meg annak alapját. Műértelemhez nem elég a jó ízlés, a helyes formaérzék, a tanulmány, ahhoz nemesebb gerjedelem, lángoló lelkesedés, átszellemült gondolkozás, ihletett hangulat szükséges.

Ne művészeket neveljenek az anyák. Ez nem lehet feladatuk. A művésztehetség különös isteni adomány, oly képessége mely nincsen mindenkinek megadva. Ellenben műérzékkel rendelkező, műérzékkel bíró embereket képezhetnek, nevelhetnek anyáink, oly embereket, kik műértelmüknél fogva hivatást és képességet éreznek arra, hogy a képzőművészeteket erkölcsileg és anyagilag támogassák.

A nőt lénye, gondolkozásmódja, foglalkozása, családi és társadalmi állása már mintegy hivatásszerűen arra utalja, hogy mindig óvatosan megkülönböztesse az illőt az illetlentől, a jót a rossztól., a szépet a rúttól. A vele született ösztöne már arra képesíti, hogy a jó ízlést ritka tapintattal tudja alkalmazni, érvényesíteni a gyakorlati életben.

A nők erényei, a hűség, tisztaság, ártatlanság, jószívűség, a szeretetreméltó kedvesség, már magában véve is szépirodalmi fogalmak, oly tulajdonságok, melyek méltók arra, hogy a művész azokat mint motívumot feldolgozza, dicsőítse; művében művészileg kifejtse. Innét van, hogy a képzőművészetekben minden időben a nő képezte a leggyakrabban a legnagyobb előszeretettel használt alakot és a női erények

dicsőítése a legvonzóbb tárgyát, motívumát a képzőművészeteknek.

A művész a nőt a teremtés remekének tekinti. A női szépség megihletti a művészt, ezen ihlettségének ad kifejezést a szobrász, a festőművész és az író. A művész nemcsak barátja és tisztelője a nőknek, de rendszerint leg-hívebb imádója, lovagja, ki rajong és lelkesedik a női szépségért és a női erényekért.

Méltányos tehát, hogy a nők a művészek ezen hódolatát szívélyesen fogadják és a jóindulatot hálás elismeréssel viszonzozzák azáltal, hogy természetes műérzékük- és finomult Ízlésükkel jóakarólag támogassák és pártolják a művészetet, iránta általános érdeklődést és műpártolást igyekezzenek kelteni.

Ezt meg is teszi a nő, habár legtöbb esetben öntudatlanul, midőn ösztönszerűleg keresi a szépet, a jót, az összhangot öltözékében, háztartásában, azt összes működésében érvényesíteni óhajtja.

Lakásunkat csinosítja, díszíti, kellemessé igyekszik tenni otthonunkat, rendet tart a kertben, a háztartásban, a gyermekszobában, mindenütt meglátjuk a szorgos női kéz nyomát, a bájos összhangot és a jó ízléssel párosult rendet és csínt.

A magyar nő, kit Isten oly pazarul megáldott a legszebb női tulajdonságokkal, bizonyára nagyban hozzájárulhat, hogy népünkben a műérzék és a műértelem gyökeret verjen, fejlődjék és gyarapodjék. Megvagyunk győződve, hogy a magyar nő mindazon előkelő sajátságokkal, képességekkel és erényekkel rendelkezik, melyek ezen nagy feladat sikeres megoldásához szükségesek.

A magyar nő ismert játszi kedélye, gyengéd szeretete, jószívúsége, kedvessége, okossága, jóízlése és tapintata oly varázserőt képez, melylyel csodákat művelhet, tiszteletet parancsol, hódolatot követel és oly hatalmat gyakorol bűvös igézetével, hogy elragadja egész valónkat, szuggerálja lelkünknek a legmagasabb érzelmek eszményi felhangját és át, felgyújtja szívünkben az édes érzelmek lángözönét, mely ama ideális, mély érzelmű magyar szerelemben és a nők iránti nagy, igaz, imáadásig határos, párját ritkító tiszteletben nyilvánul. A nő tiszteletét átment a magyar nép véérébe, szokásaiba, gondolkozásmódjába, valóságos nő-kultuszszá lett, minőhöz hasonlót kevés más nemzetnél találunk.

Szerelmünkről regél a cigány, vonója, szerelem hirdető költészetünk, szerelemről szól az ének szép népdalainkban. Szerelmünket fejezzük ki daliás nemzeti táncunkban, a szép csárdásban, mely nem egyéb, mint szimfonikus szerelmi vallomás, a nemes érzelmek hangulatos lelkes megnyilatkozása. Midőn méltósággal lejtik a lassúját – udvarol, majd midőn lelkes hévvel és tűzzel, tombolva járja a szaporáját, – dédelgeti, magasztalja és az égig emeli táncosnőjét, rajong őrzöng örömeiben.

A nő emeli fel a férfit az ideál magasságára. – A női kultusz, a nőtisztelet azért emelkedett széles e hazában, a magyar emberben oly magas fokra, mivel a magyar nő kiváló szép és szeretetreméltó tulajdonságaival rászolgált ezen becsülésre, mivel kedvességével, okosságával és tapintatával érdemeket szerzett arra, mivel fényes erényeivel megbűvölni képes,

idealizmusra ragadja, lelkesíti és buzdítja a férfit a szépre, jóra és nemesre. Nem csoda tehát, ha előzékeny figyelemmel és hódolatteljes tekintettel adózik a magyar ember mindezekért a nőnek.

Lovagias, gavallér nemzetnek ismernek bennünket. Ezt jórészt a magyar nőknek, érenyeiknek köszönhetjük. Ők avatnak fel bennünket lovagjaikká, midőn kedvességükkel szuggerálják a nekik tartozó tiszteletet, udvariasságot és előzékeny figyelmet.

Még a magyar juhász is gavallér módon gondolkozik, midőn kedveséről van szó, mit Petőfi az »Alku« című költeményében oly találóan fejez ki:

»Juhászlegény, szegény juhnszegény,
Tele pénzzel ez a kövér erszény.
Megveszem a szegénységet tőled,
De rá'dásul add a szeretődöt.
Ha ez a pénz volna csak fogláló.
Még száz annyi lenne borraivaló.
Ideadnák a világot rá'dásnak,
Szeretőmet mégsem adnám másnak.«

Magyar ember kedvesének megszólításához a leggyengédebb kifejezéseket használja,— Babájának, édes szentjének, eszemadtájának nevezi, (mialatt eszményt, ideált kell érteni), virágomnak, lelkemnek, szívem rózsájának, violámnak, kincsemnek, angyalomnak, galambomnak, ragyogó csillagomnak szólítja.

Szent István, első, királyunk már jelét adta nőkultuszának azzal, hogy koronáját és országát Isten anyjának. Máriának védelmébe ajánlotta. Azóta az ország patrónája Szűz Mária

és azóta nevezik Magyarországot Mária országának.

Nőtiszteletünk kifejezésre jut társadalmi intézményeinkben, törvényeinkben is, melyek a nőnek kivételes jogokat biztosítanak, így a házassági jogban a vagyon feletti önálló rendelkezést, a női becsület védelmét stb. biztosítja.

A magyar nő szívósan ragaszkodik nemzeti és faji jellegéhez, melyből idegen kultusz behatása nem képes kivetkőztetni. E tekintetben ellentálló képessége nagyobb, mint a férfié, ki idegenben könnyebben veszi fel környezetének nemzeti és faji szokásait. A magyar nő ezen dicséretes sajátsága a nemzeti közművelődés szempontjából nagy horderővel bír nálunk, hol annyi a nemzetiség.

Ebből világos, hogy a nő befolyása a magyar társadalomra és közművelődésünkre mindig nagy jelentőségű volt a múltban és az is lesz a jövőben. A magyar nő szívesen veszi ki mindig részét a közművelődésből. Ismeretes áldásos működése a nevelés és oktatás terén, a jótekonyság terén, ismerjük buzgólkodását a házi ipar körül. Jó házi asszony, híres gazda-asszony, tisztaság és rendszerető. Szívesen gondozza kis virágos kertjét, ablakában rendesen láthatunk néhány muskátlit, rezedát, szereti a virágokat, mi kétségkívül csak jó ízlésre vall. Lehetséges, hogy innét van az, hogy a magyar ornamentikában virágmotívumot találunk a tulipántos lánán, a ház oromdeszkáján, kapufélfáján, az edényeken, a cifra szűrőn és a sujtásos mentén.

Népünk jó ízléséről tanúskodik a változatos, festői szép népviselet.

A magyar nő jó anya, gyengéden csaknem féltékenyen szereti gyermekeit. Özvegy Toldyné Arany János szerint Miklós fia láttára örömeiben így kiált fel : «Lelkemtől lelkezett gyönyörű magzatom !» – Zrínyi Ilona titokban kéri Ferencz fiát, kit idegen szellemben nevelnek Csehországban, hogy ne feledkezzék meg nemzetéről, maradjon magyarnak és ezen fiúból lett II. Rákóczy Ferencz. Csaknem valamennyi történelmi nagy alakjaink jeles anyával dicsekedhettek. A derék jó anya befolyása alapvető nevelése, szeretete állandó eltörölhetlen nyomokat hagy az ember lelkületében, jellemében, érzületében és gondolkozásában, ő szabja meg leggyakrabban az irányt, azon ösvényt, melyen a gyermeknek az életben haladnia kell és ezen irány szolgál útmutatóul legtöbb esetben a felnőtt embernek is.

«Sast nemzenek a sasok, nem szült gyáva nyulat Nubia párducza» így szóló Berzsenyi Dániel a felkelt nemességhez, ma így szólhatna a magyar anyákhoz, midőn azok gondos neveléssel a társadalomnak hasznos polgárokat és jó honleányokat nevelnek – azon fáradoznak, hogy a legművészebb, a legtökéletesebb alkotást az ideális embert képezzék gyermekükből, mihez az anyai szeretet mellett kétségkívül sok értelem, műérzés és gondos ápolás kell.

Hogy a magyar nő mily bűvös hatalmat gyakorolhat a férfira, mutatja az ismert nótá a »Sárga csikó«-ban:

«Nagy az én rózsám ereje.
Kilenc pandúr sem bír vele,
De ha az én szavain hallja,
Sírva borul az asztalra».

Hatalmukban áll, hogy üdvös befolyást gyakoroljanak hozzátartozóikra, közvetlen környezetükre. Használják fel jól ezen hatalmukat, hogy a művészetek iránti érdeklődést szélesebb körben felkeltsék, hogy hangulatot csináljanak és mozgalmat indítsanak a hazai művészet pártolása mellett. Fáradozásukat biztos siker fogja kísérni; buzgó törekvésüket boldog meglegedés és azon édes öntudat fogja jutalmazni, hogy felebarátaiknak és a társadalomnak jót tettek, hogy nagy dolgot műveltek, midőn a műpártolás előmozdításával közreműködtek, hogy hazai képzőművészetünk és iparművészetünk fejlődhessék és ezzel műértelmünk és közművelődésünk emelkedjék.

A midőn otthonukat kellemessé teszik, midőn gyermekeinket nevelik, szépre és jóra oktatják, megkedveltetik velük a természeti szépségeket, az igazat, a valót, midőn kedves szeretetreméltósággal oly sok édes örömet és gyönyört szereznek, midőn megosztják gondjainkat és szeretettel vigasztalnak, ha búbánat ér, midőn lelkesítenek és kitartásra buzdítanak, vagy óva intenek, ha veszély fenyeget: mindannyiszor kulturmissziót végeznek, melyért elismeréssel, hódolattal adózunk.

Minő magasztos a nő hivatása, ha mind ezen áldásos kulturális működése mellett a műpártolással és a műértelem ápolásával lelkesít, hogy az idealizmus magaslatára emelkedjünk és fogékonyvá teszi lelkünket a legszebb élvezetre, a műélvezetre: tán fölösleges bővebben fejtegetnem. Önök ezen fontos kulturális szerepre praedestinálva vannak. Seholy sem kedvezőbbek a körülmények ezen nagy

feladat sikeres megoldására, mint nálunk, ha lelkes honleányaink indítják meg a mozgalmat, ha gyengéd női kezek intézik a műpártolás és a művészetek iránti érdeklődés nagy munkáját, a sikerdús eredmény elmaradhatlan.

Legyenek kedves hölgyeim Hock Jánosnak első tanítványai, hű munkatársai és buzgó kertészei, hirdessék igéit, ápolják és gondozzák a kikelő palántákat, a gyenge csemetét, hogy abból idővel erőteljes, terebélyes fa váljék, hogy édes gyümölcscsel és üdítő árnyékkal kedveskedjék embertársaiknak.

Ha a művészetek iránti érdeklődés ország-szerte hatalmas mozgalommá lett, mely a lelkeket a szépnek és nagyszerűnek a megbecsülésére indítja, akkor meglesz a közönségben a műpártolás hajlama, az áldozatkészség s vele megérlelődik az általános műértelem, mely ismét hatékonyan előmozdítja a művészetek felvirágzását és fejlődését, előkészíti egy szebb kor hajnalhasadását; azon korét, melyben az emberek csak az ideális szépnek és a tökéletes jónak a művelésében fognak versenyezni, melyben szegény és gazdag, kunyhóban és palotában egyaránt áldani fogják önöket a ritka boldogságért, melyet az igazi műélvezet nyújt. – Megilleti Önöket, hogy Garay János büszke önérzettel így aposztrofálja a nőt:

»Magyar hölgynek születél,
Áldd érte sorsodat.
Magyar hölgynek születni,
Nagy és szép gondolat.«

– És méltán kedves hölgyeim ! Míg nemük ékessége: a gyengéd szeretet, a kegyesség, okos-

ság, kedves szeretetreméltóság, a jó ízléssel párosult finom tapintat, a bájos természetesség és igazságszeretet, míg lelkesülni tudnak az igaz szépért, nemesért és magasztosért, biztosak lehetnek mindig feltétlen diadalukban. A magyar ember hódolattal fogja elismerni fölényüket és rajongással fogja tisztelni és imádni a nőt minden időben, mint géniuszát, mint őrangyalát, mint jó nemtőjét, ki a hazaszeretet tüzét, a nemzeti önérzetet éleszti és serkenti keblünkben, hogy annak lángjánál közremunkálkodhasunk édes hazánk felvirultán és nemzeti közművelődésünk emelkedésén.

Ezek után felvethetnék azon kérdést, hogy a művészetek pártolása és támogatása érdekében miként járjanak el és minő mozgalmat indítsanak, hogy a művészetek iránti érdeklődést növeljék, hogy műbarátokat teremtsenek? – A műpártolást elősegítik azzal, ha bevásárlásaiknál, a műtárgyak és egyéb használati tárgyak megválasztásánál saját jó ízlésüket követik és műbecsrel bíró tárgyakat szereznek be és azok alkalmazásánál és elrendezésénél gyakorlati érzéküket és a kellő összhangot gondosan érvényesítik, mindennek előtt azonban arra ügyelnek, hogy hazai termékeket, honi munkát vegyenek. – Ami a művészetek iránti érdeklődés felköltését és az eziránt! mozgalom megindítását illeti, azt tetszésükre kell bízni. Hogy miként hassanak hozzátartozóikra és környezetükre, az az Önök titka kedves hölgyeim. A jót is titokban szokták cselekedni, ezen nagy jótéteményt is titokban fogják végezni és ismeretes, finom tapintatosságukkal nagyobb sikereket fognak elérni, mintha nagy reklámdobbal indítanának hadjáratot a művészetek érdekében.

Szeressék a művészeteket. Soha el ne mulasztják a művészetek iránti jóindulatuknak és igaz rokonszenvüknek őszinte kifejezést adni, ha arra alkalom nyílik. Lelkesüljenek minden igaz, szép, nemes és magasztos eszméért; álljanak a művészetek fejlesztésének szolgálatába és mi bízunk kedves asszony-politikájuk sikerében.

Végül támogassák a művészeteket és a műpártolást azzal, hogy minél tömegesebben lépjenek be a Pécssett létesítendő múzeum- és műegyesületbe. Ezen egyesület feladata lévén gyűjteményeket létesíteni, kiállításokat rendezni, nagyban előmozdíthatja a jóízlés és a műérzék fejlesztését.

A pécsi polgár, az értelmes és intelligens iparos és kereskedő, valamint a hivatalnok már oly sokféleképen van az egyletek és társulatok részéről anyagilag igénybe véve, hogy újabb áldozatra már alig lehet hajlandó – azért kívánatos, hogy a pécsi múzeum- és műegyesület alapszabályszerű évi tagsági díja lehető alacsony összegben állapíttassák meg, hogy ezáltal lehetővé tétessék, hogy a kevésbé tehetős hivatalnok, polgár, vagy iparos nagyobb áldozathozatal nélkül is tagja lehessen, hogy az egyesület áldásos működése a nép szélesebb rétegeibe is behatolhasson, sőt az egész megyére kiterjesztessék.

Alakítsunk olyan egyletet, minő a pécsi Mecsekegyesület, mely az általa létesített kirándulási utakkal mindenki számára lehetővé tette, hogy Pécs vidékének természeti szépségeit élvezhesse, épúgy tegye lehetővé a múzeum- és műegyesület, hogy az emberi alkotások

remekműveinek szemlélete által nyújtott élvezetben mindenki gyönyörködhessek és résztvehessen, midőn azokat mindnyájunkra nézve könnyebben megközelíthetővé és hozzáférhetővé teszi.

Városunkra nézve, mely már a rég elmúlt időkben bizonyos értelemben góczpontja volt az ország nyugoti részének, különösen a dunántúli kerület közművelődési törekvéseinek, fejlett kisiparral és élénk kereskedelemmel bírt, jeles iskolákkal és tanintézetekkel rendelkezik, a tudományt és művészetet mindenkor melegen támogató híres püspökségnek székhelye, valóságos szükségletté vált, hogy a tervezett múzeum- és műegyesület mint közművelődési egyesület megalakulásával múzeumunk mielőbb létesüljön, hogy annak kapui a nagyközönség számára végre megnyíljanak.

A város nem zárkozhatik el ezen üdvös intézmény szükséges voltának elismerésétől és kénytelen épúgy, miként egyes lelkes polgárai áldozatok árán is hozzájárulni, hogy a múzeum létesítése, habár szerény keretek között is – megvalósuljon.

